

СОРОКА С.С.

студентка 4-го курсу екологічного факультету Житомирського національного агроекологічного університету, м. Житомир

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ БІРЖ В УКРАЇНІ

Проблема правового забезпечення діяльності аграрних бірж в Україні набула особливої актуальності у зв'язку з розвитком ринкових відносин в аграрному секторі економіки. Забезпечення продовольчої безпеки держави безпосередньо пов'язане з нормальним функціонуванням аграрного сектору економіки, високим рівнем виробництва сільськогосподарської продукції, відповідно налагодженою системою реалізації цієї продукції та поповнення державних резервів. Вирішити проблеми, пов'язані зі збутом сільськогосподарської продукції, допомогти національним товаровиробникам вийти на зовнішній ринок та

тим самим сприяти захисту їхніх економічних прав можна лише за умови функціонування в країні розвиненої інфраструктури аграрного ринку. Одним із головних елементів аграрного ринку є аграрна біржа як вид спеціалізованої товарної біржі.

При підготовці роботи були використані дослідження провідних вчених–правників національної юридичної науки в галузі аграрного, цивільного та господарського права, таких як: В.І. Андрейцев, Ц.В. Бичкова, А.Г. Бобкова, Д.В. Боброва, О.М. Вінник, А.П. Гетьман, О.В. Дзера, В.П. Жушман, В.В. Носік, В.М. Кравчук, П.Ф. Кулинич, І.М. Кучеренко, В.В. Луць, В.К. Мамутов, Ю.О. Моїсєєв та інші.

Етимологічне поняття біржа походить від грецького «buzza» (сумка, гаманець), німецького «borse» і голландського «blurs» за місцем її першої появи в XV ст. в м. Брюгге (Нідерланди), а також від фламандського купецького прізвища Van der Burse, біля будинку в м. Брюгге, де відбувалися збори купців і банкірів з різних країн для обміну торговою інформацією, купівлі іноземних векселів й інших торгових операцій без пред'явлення конкретного предмета купівлі-продажу. Три шкіряні мішки (гаманці) були зображені на родовому гербі, який був прикріплений на воротах будинку Ван дер Буржей. Традиційно слово «біржа» вживається для позначення трьох понять: збори, де в одному місці продають і купують; місце, де проводяться такі збори; сукупність угод, що укладаються при цьому. Якщо поєднати все назване, вийде, що біржа - це певним чином організований ринок. Особливість його в тому, що він завжди оптовий, а предметом торгівлі є замінімні цінності із заздальгід певними характеристиками, які відсутні в місці продажу: сировина і готова продукція, цінні папери, послуги, робоча сила і т.д.

Біржа - старий торговий інститут, її виникнення іноді пов'язують також з давньоримськими *collegine mercatorum* (збори, де торгують). В Україні біржова торгівля започаткована відкриттям у 1796 р. товарної біржі в м. Одеса та в 1834 р. - у м. Кременчук [1, 2]. Товарна біржа була універсальною, через її канали проходили сировина, паливо, устаткування та інша продукція.

Слід зазначити, що в біржовому обороті товарних бірж радянського періоду переважала продукція державних підприємств. Радянська біржа мала підлегле становище в системі торгівлі внаслідок жорсткої контрольної та законодавчої регламентації її діяльності з боку державних органів. Держава, з одного боку, прагнула регулювати розвиток цього процесу, з іншого - визначати економічну сутність біржі [2].

Аграрна біржа - юридична особа, створена згідно із Законом України «Про товарну біржу», яка підпадає під регулювання норм закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», Господарського кодексу України та надає послуги суб'єктам господарювання з укладення біржових договорів (контрактів) щодо сільськогосподарської продукції, товарних деривативів, базовим активом яких є сільськогосподарська продукція, іпотечних сертифікатів та іпотечних закладних, а також з проведення розрахунково-клірингової діяльності за ними [3].

В Україні поняття «аграрна біржа» - це просто біржі, акредитовані Міністерством аграрної політики та продовольства України, яке засвідчує, що біржа має зал, електронну систему, журнал, працює на агроринку 3 роки, не менше 10% її обігу становить агропродукція тощо. Нині акредитовано 43 біржі, з яких дієвими є 25. Негативною тенденцією є те, що починаючи працювати, біржовики-початківці не розвивають структуру, мережу висококваліфікованих спеціалістів, товаровиробників, чиновників. Вони орієнтуються на швидкий заробіток грошей і швидко вмирають, не знайшовши порозуміння з виробниками.

Натомість є й позитивні моменти. Зокрема, ситуацію на зерновому ринку суттєво змінило обов'язкове реєстрування експортно-імпортних контрактів. Сучасний біржовий ринок допоміг державі побачити справжні ціни, реальні обсяги експортованих товарів.

Державні органи не любляють напруження законодавства, подекуди відверто шкодять розвитку бірж. Наші ринкові механізми є напрочуд немобільними. Але ж у 2012 році на біржах було продано товару на суму понад 60 млрд. грн., а торік за 9 місяців - на 40 млрд. гривень. Це не тіньова економіка, а живі сплачені податки, проіндексовані обсяги експортованого-імпортованого товару, було суттєво поповнено держбюджет, не відчуваючи при цьому допомоги.

В усіх інформаційних вісниках друкують ціни світових товарних бірж. Наприклад на Чиказькій біржі створюють ціну на українське зерно, щоб потім його у нас придбати. Дуже хочемо, щоб світ оприлюднював і ціни України. Наша держава має і належний потенціал, і генерацію фахівців, котрі готові розвивати біржеві торги на вітчизняних теренах. Бо, слід ще раз нагадати, біржа – це надійний механізм проти корупції [4].

Діяльність біржового товарного ринку України свідчить про існування ряду проблем щодо діяльності товарних бірж, а саме: відсутність безперервного, постійно діючого механізму виявлення цін на внутрішньому біржовому аграрному ринку; відсутність прозорих правил його роботи та скоординованих дій бірж, офіційної інформації про їх діяльність та формування експортних партій на позабіржовому ринку, що не дозволяє сформувати реальну ціну на сільськогосподарську продукцію; залучення до відкритих публічних торгів широкого кола сільськогосподарських товаровиробників, комерційних структур, посередницьких фірм; біржі в областях ще не мають суттєвого впливу на формування товарних ринків; низька частка форвардних контрактів, що впливає на різке коливання цін на сільськогосподарську продукцію; не виправдано велика кількість товарних бірж в Україні та недосконалість законодавства, що регулює порядок їх утворення та діяльність [1,5].

Для кращого функціонування аграрних бірж в Україні пропонуємо прийняти Закон України «Про аграрну біржу». У ньому необхідно чітко визначити порядок створення аграрної біржі та особливості її

діяльності. Доцільно передбачити право участі у заснуванні біржі не лише вітчизняних, а й зарубіжних учасників, при цьому у складі засновників і членів аграрної біржі повинно бути не менше половини вітчизняних сільгоспвиробників та представників переробної промисловості.

Список використаних джерел:

1. Аграрна політика в Україні. Навчальний посібник / Гайдуцький П.І., Подолена О.Є., Мартинчук А.А. – К., 1993. – 72 с.
2. Сайт Української аграрної біржі <http://www.uame.com.ua/uk/publish/category/35723>
3. «Про державну підтримку сільського господарства України» : Закон України від 24 червня 2004 р. // Урядовий кур'єр. – 2004. – № 184. – 29 вересня.
4. Журнал Аграрний тиждень. Україна. 2013. – № 1. – ст.23.
5. Аграрне право України: Підручник / За ред. акад. АПрНУ, проф. В.З. Янчука. – 2-е вид., перероб. та допов. - К.: Юрінком Інтер, 2000. – 720 с.